

ПРЕГОВОРИ О СТАТУСУ КОСОВА И МЕТОХИЈЕ

ИЗМЕЂУ ИСТОРИЈЕ И ПОЛИТИКЕ

За Србију је Косово и Метохија симбол националног идентитета, историјско памћење сјаја и славе не-мањићког доба, утемељење православља и надахнуће у пет векова дугом чекању да се успостави српска држава. Зато Србија, уважавајући нову реалност на Косову, даје све, али не и да се у колеџи њене државности роди нова албанска држава.

Косовски Албанци, задојени својим митовима о илирском пореклу и праву на територију коју су им Срби наводно узурпирани, сматрају да је нова реалност управо најзрелија фаза њихове дуге борбе за независност покрајине.

Сада је на светским силама да одлуче о будућем статусу Косова и Метохије. Ахтисаријев план улази у завршну фазу разматрања у Савету безбедности Уједињених нација. Русија је јасно најавила опречне ставове у односу на намере САД и Европске уније. Можда ће такав став следити и Кина? А и остале чланице Савета безбедности деле свест да проблем није само локални, већ задире у темељне принципе светског поретка.

Наметнуто решење Србија неће признати, јер би то значило одрицање од свог националног бића и одрицање историјског права на територију где, иако су Срби систематски протеривани, остају њени државни и духовни темељи, културно-историјски споменици који су већ део светске баштине. И њене цркве и манастири са којих ће православна звона увек опомињати чија је то земља.

ПРОФЕСОР
ДР СЛОБОДАН САМАРЦИЋ,
САВЕТНИК ПРЕДСЕДНИКА
ВЛАДЕ СРБИЈЕ
И КООРДИНАТОР
ПРЕГОВАРАЧКОГ ТИМА ЗА КИМ

Међународни посредник све време преговора недопустиво је држао страну албанској делегацији. Питања која њој нису одговарала уопште није стављао на дневни ред. Тако смо добили документ који се састоји од тринаест делова (општа начела и дванаест анекса), од којих о седам уопште није било разговора. То су били наводни преговори о будућем статусу Косова и Метохије а да о главној теми, о статусу самом, готово да уопште није било речи.

БИЛАНС ОТВОРЕНОГ ПРЕЛОМА

Годину дана преговора о будућности Косова завршено је без споразума – објавио је 19. марта изасланик Уједињених нација Марти Ахтисари, на крају последње рунде преговора у Бечу. "Никакви додатни преговори то неће изменити. Мој је чврст закључак да је могућност преговора исцрпљена", рекао је он, објашњавајући да две стране нису могле да пронађу никакву заједничку платформу по ревидираној верзији његовог плана за Косово. Разговор са професором др Слободаном Самарцићем, координатором државног преговарачког тима за Косово и Метохију, сажето и јасно указује на то да је из цитиране изјаве тачна само једна ставка – годину дана је изгубљено. Истинских преговора, по свему судећи, није ни било, а како могућност преговарања није ни покренута, тешко може да буде исцрпљена. Зато је ових дана покренута бурна дипломатска активност, која све више показује да су размишљања о Косову и Метохији међу другим државама знатно другачија од оног што из Ахтисаријевих понуђених решења испливава на површину.

□ *Које су суштинске примедбе српске стране на Ахтисаријев пакет решења за Косово и Метохију?*

– Наше основно неслагање садржано је у томе што се тај документ отворено залаже за независност Косова. То је очигледно из великог броја одредаба садржаних у свим деловима *Свеобухватног предлога*. Могу за ову прилику навести само неке од тих недопустивих одредаба, као што су могућност дата Косову да закључује међународне споразуме и да затражи пријем у међународне организације, право на усвајање устава који не би имао никакву правну везу са Уставом Србије, држављанство Косова, оснивање снага безбедности поред полиције, значи војске Косова, потпуна законодавна, извршна и судска власт и друго. То што се у Предлогу уводе одређене цивилне и војне надзорне мере од међународне заједнице, фактички Европске уније и НАТОа, за Србију нема важности будући да би Косово и Метохија у том случају и формално и стварно било независно од Србије. Због тога смо на последњој преговарачкој рунди у Бечу, која је трајала од 21. фебруара до 2. марта, уложили више од пет стотина амандмана на овај текст.

□ *Да ли су исцрпљене све дипломатске активности, или нам је преостало још неки важан корак у решавању статуса Космета?*

– Дипломатске активности нису ни приближно исцрпљене. Оне су након последњег састанка у Бечу, на којем су учествовали највиши представници Србије, нарочито интензивирани. У међувремену, све чланице Савета безбедности исцрпно су обавештене о нашим ставовима и све су примиле примерке наших амандмана на Ахтисаријев документ. Ти амандмани, осим тога, у најскорије време биће дистрибуирани у Уједињеним нацијама као званичан документ. Наши билатерални контакти са свим државама које могу да утичу на решавање косметског питања су стални. Многе европске државе посматрају проблем много пажљивије и са више осећаја за реалност. Али, то се посебно односи на велики број држава, тзв. несталних чланица Савета безбедности, које јасно виде да се овај проблем не може преломити преко колена, као што предлажу САД и Велика Британија.

□ *На адресу УН стиже и Ахтисаријево пропратно писмо у коме он износи какав статус сматра најбољим за Косово. Према незваничним најавама то је – надгледана независност. Шта можемо да очекујемо?*

– То писмо нема никаквог новог значаја нити садржаја у односу на *Свеобухватан предлог*. У Предлогу независност није коришћена као реч, али цео садржај упућује на њу. Сада, у пропратном писму, Ахтисари као потпуно отвара карте употребом израза "надгледана независност". Све то је једно отворено кршење међународног права у форми предлога за отимање дела територије од једне суверене државе, чланице УН.

Српски преговарачки тим на састанку у Бечу

Тако нешто до сада се није догодило у историји УН, па неће ни сада. Пошто Ахтисари ништа није радио на своју руку, неће били лако ставити овај документ *ад акта*, али на крају – он ће ипак служити као показатељ сеновите стране у историји УН.

▣ *Какав је Ваш тренутни увид а каква очекивања имате у вези са ставом међународне заједнице када је косовска криза у питању.*

– Наредне недеље и месеци проћи ће у интензивним консултацијама око тога шта и како даље. Ово кажем с обзиром на процену да се од Ахтисаријевог документа неће направити никаква одлука УН у виду резолуције или неке друге обавезујуће одлуке. За тако нешто не постоји расположење у УН, при чему не мислим само на Русију и Кину, које теоријски и саме могу да спрече

било какву преку одлуку, него и на завидан број држава које не желе да учествују у кршењу међународног права. С друге стране није, такође, реално да би после почетног неуспеха у усвајању преке резолуције неке земље, као што су САД и Велика Британија, а онда и неке друге за њима, једнострано признале Косово као независну државу, ако ни због чега, онда због тешкоћа у формулисању и примени потоњег међународног цивилног и војног присуства на Косову. То не би било међународно присуство, већ неко *ад хок* међудржавно присуство ван система УН, што би нарочито државе Европске уније настојале да избегну. Због свега тога, предстоје бројне консултације на различитим нивоима и међу различитим актерима. Улога Београда у вези са косметским питањем убрзано расте у међународним размерама, и она се мора додатно појачати током предстојећих активности.

▣ *Постоје многи сценарији за расplet косовске кризе. Који је за Вас највероватнији, имајући у виду и суштинско разрешење и временску одредницу?*

ОТИМАЊЕ ТЕРИТОРИЈЕ

У пропратном писму, Ахтисари као потпуно отвара карте употребом израза "надгледана независност". Све то је једно отворено кршење међународног права у форми предлога за отимање дела територије од једне суверене државе, чланице УН. Тако нешто до сада није се догодило у историји УН, па неће ни сада. Пошто Ахтисари ништа није радио на своју руку, неће били лако ставити овај документ *ад акта*, али на крају – он ће ипак служити као показатељ сеновите стране у историји УН.

– О расплету је рано говорити. Чак и када бисмо били на почетку нормалног преговарачког процеса, нико не би могао ништа поуздано да каже о томе. Ми смо, нажалост, захваљујући неозбиљности Ахтисарија и његовог тима изгубили више од годину дана без било каквог резултата, тако да смо и данас, као и пре годину дана, веома далеко од расплета. Јер, добар преговарачки процес, који прихватају обе стране у спору и који стога представља основ за изградњу међусобног поверења, јесте услов, а у неку руку и гарант повољног епилога преговора. Ову прилику Ахтисари је неодговорно упропастио. Надам се не заувек.

▣ *Да ли је током преговора о Косову било истинског простора за дијалог?*

– Битан део одговора садржан је у жалосном билансу да документ задовољава само једну страну, а било је више од петсто

амандмана приложених од друге стране. Како су разговори вођени, друго се није могло ни очекивати. Међународни посредник све време преговора недопустиво је држао страну албанској делегацији. Питања која њој нису одговарала уопште није стављао на дневни ред. Тако смо добили документ који се састоји од тринаест делова (општа начела и дванаест анекса), од којих о седам уопште није било разговора. То су били наводни преговори о будућем статусу Косова и Метохије а да о главној теми, о статусу самом, готово да уопште није било речи. Једноставно, Ахтисари, који је диктирао дневни ред, није допустио да се о томе разговара. Оно, пак, о чему се преговарало – децентрализација, положај Српске православне цркве и заштита верског и културног наслеђа, економска питања и положај заједница у Покрајини – био је више предмет наше расправе са међународним посредником и његовим експертима него са представницима Приштине. Једном, када све ово буде готово, причаћемо опширније о овим нечасним преговорима. Сада, када нам је важно да се процес настави, морамо се концентрисати на блиску будућност. ■

Драгана МАРКОВИЋ

ДР ДУШАН Т. БАТАКОВИЋ,
САВЕТНИК ПРЕДСЕДНИКА
СРБИЈЕ И ЧЛАН ДРЖАВНОГ
ПРЕГОВАРАЧКОГ ТИМА

Ми нисмо довољно урадили да свету покажемо и докажемо да не постоји посебан косовски идентитет у оном смислу који се на Западу данас користи. Нема, дакле, косовске нације, нити посебне косовске културе. Да тако нешто заиста постоји, како то тврде Албанци, зашто би онда они као већина косовског становништва учествовали масовно у уништавању баштине друге, бројчано слабије заједнице, у овом случају српске.

САДАШЊОСТ ДОЛАЗИ ИЗДАЛЕКА

О томе како су, када је реч о српској културној баштини, текли преговори о статусу Косова и Метохије у Бечу, али и како смо уопште дошли у ситуацију да преговарамо, а када већ преговарамо, да ли је историјско помирење Срба и Албанаца могуће – без победника и поражених, и колико је Косово заиста српско, разговарамо са др Душаном Т. Батаковићем, историчаром, саветником председника Србије и чланом државног преговарачког тима.

□ *Колико је питање статуса Косова и Метохије историјско, а колико политичко? Историја је у чињеници о светој и вековној српској земљи, али постоји и историја нечињења или погрешног чињења која је обележила период од Другог светског рата наовамо, непостојањем јасне државне стратегије, погубном кадровском политиком, непознавањем суштине албанског сепаратизма, као што постоји и историја одбијања албанског живља на Косову и Метохији да учествује у било каквом демократском процесу који је иницирала српска демократија. Колико све те историје утичу на ток разрешења статуса Косова и Метохије?*

– Нема разумевања политике без познавања историје, а мени образовање историчара даје један шири и поузданији увид у савремене политичке процесе који, разумљиво, имају своју дужу или краћу предисторију. Садашњост, заправо, долази издалека. Та шири историјска перспектива, умрежена с непосредним искуством на политичком и дипломатском пољу, оспособљава вас да са знатно више поуздања процењујете не само прошле и садашње него често и долазеће догађаје.

На Косову и Метохији се већ читав век, с малим изузецима, води погрешна национална политика, на махове, без правог континуитета, увек подређена неким вишим циљевима и недовољно фокусирана на суштину проблема. Ја одавно упозоравам да је дисконтинуитет наш једини континуитет.

После балканских ратова (1912–1913), када је Косово поново враћено у састав Србије, а Метохија највећим делом укључена у састав Црне Горе, није било времена да се политички и економски капитализују резултати спектакуларних ратних победа, а да се у већ по Србе неповољној, промењеној етничкој структури успоставе трајнији облици сарадње са несрпским становништвом, пре свега са Албанцима, или Арбанасима, како су их онда називали.

После Првог светског рата, Краљевина Србија се, заједно с Косовом и Метохијом, утопила у једну нову утопијску творевину: Краљевину СХС, будућу Краљевину Југославију, у којој је још политички нестабилан косовкометохијски простор остао немирна, слабо утврђена гранична област, упорно оспоравана из Албаније од тамошњих националиста, простор на којем је, уз ситније успехе, ипак доста траљаво и недоследно спроведена колонизација и установљена једна недовољно компетентна и лоше вођена локална, претежно српска администрација. Други унутардржавни проблеми, пре свега растући сукоби с Хрватима око опстанка или преуређења заједничке државе, уз непрекинуте спорове са суседним, ревизионистички настројеним државама (Бугарска, Мађарска, Италија), нису оставили времена да се стање на Косову и Метохији осетније поправи, јер су косовски Албанци, избегли у Албанију, имали знатан утицај на тамошњу политику, а при том су уживали и високу заштиту тадашње главне супарнице југословенске државе – Италије. Југословенство, интегрално или федерално, србоцентрично или поливалетно, а потом и комунизам, као други утопијски пројект на претежно Србима насељеним просторима, били су две велике, замало и фаталне заблуде Срба, чије последице и данас прескупо плаћамо.

У Југославији, делимично у ројалистичкој, али изнад свега у оној федералној, Титовој, Срби су се, заправо, одрекли себе: својих традиција, своје цркве, владарске куће и

важнијег дела властитога идентитета. Пристали су, после уништења националне елите у првим поратним годинама, да предано служе једну страну, увезену идеологију под диктаторским вођством човека за кога ни данас не знамо којег је био порекла, како је доспео на чело партије и државе, када га је ко поставио и зашто, а још смо несвесни какве нам је несреће све донео, поништавајући, постепено, резултате наших двовековних ослободилачких борби за националну самосталност и уједињење и поништавање опипљивих резултата нашег несумњивог културног, националног и државног успона. Такво стање, у новим околностима, уз помоћ комунистичког режима вешто су и до краја на Косову и Метохији искористили тамошњи Албанци да постепено, а од Устава 1974. године дефинитивно, поврате власт и утицај који су имали у последњим вековима турске владавине, када су могли, као муслимани, односно део владајуће структуре у једном теократски устројеном друштву, да систематски угњетавају, протерују и делимично преверавају домаће Србе хришћанске вере. У једном новом идеолошком кључу, косовски Албанци постигли су све оно што су сматрали да су им Срби одузели по одласку Османлија 1912, док их је Милошевићева владавина, срачуната више да очува пропало комунистичко устројство него да обнови националну политику, својом аутистичношћу, бахатошћу и обесхрабрујућом недоследношћу, учинила жртвама у очима међународне јавности. Српски су интереси таквом политиком били дугорочно дискредитовани, а већ 1999. године на Косову, упркос храбром војном отпору, били су доведени на најнижу тачку, коју је само правно санкционисао Кумановски споразум, наметнут после великог војног дебакла, обележеног трајним повлачењем војног и полицијског персонала, не само са државних граница него и из читаве јужне покрајине Србије.

□ Ви се већ дуго професионално бавите Косовом и Метохијом. Написали сте више књига са том тематиком. "Косовска хроника", објављена 1992. године на енглеском, била је међу првима. Шта у последњој години, колико трају преговори у Бечу, битно дописујете у тој хронизи?

– Ми смо, као што рекох, наследили једну тешку, скоро немогућу ситуацију, у најнеповољнијим историјским околностима, откако Срби живе на Косову и Метохији, а томе има већ 14. векова. Допишују се нове странице сукоба, прогона и страшних изгона, на простору где још увек влада она сурова брђанска пословица: чије овце, његова и планина. Када се на то надовеже стална међународна подршка албанском схватању косовског питања, онда се као делимично успешно може оценити оно што смо у последњој години, као представници демократске и одговорне Србије, успели да поправимо, бар кад је међународна подршка у питању, и када се с нешто већим уважавањем почело да говори о српским интересима у покрајини. Не кажем да није било и пропуста, али је одређени напредак, у поређењу са ситуацијом од пре годину дана, ипак, уочљив. Проблем је, међутим, у томе, што је наш народ у покрајини слабо организован, политички несложен, прилично деморалисан, иако постоји одређена структура која би могла, уз строжу координацију

Преговори о заштити српске културне баштине на Косову

Косово је, сматрам, онолико српско колико на њему живи и буде живело Срба. Територија без српског народа може бити део Србије, али није нужно и српска, у смислу културе и идентитета. Јер Косово је за нас Србе важан део националног идентитета, а када је о томе реч, не смемо се, ни међусобно, ни било с ким другим погађати. То не значи да Албанцима не треба дати сва права која им припадају, али не и право на државу, јер већ имају своју матичну, у непосредном суседству.

из Београда, да боље организује тамошњу заједницу, распршену у више неповезаних енклава.

□ Током 1993. године објављујете и "Спиралу мржње" на француском, објавили сте друго издање већ познате монографије "Дечанско питање", а прошле године је изашло друго, допуњено издање Ваше књиге "Косово и Метохија у српско-албанашким односима". Да ли је историјско помирење Срба и Албанаца могуће?"

– Могуће је, јер нема добрих и лоших народа, али има злог наслеђа и традиције сукоба, има одсуства политичке, односно демократске културе и тебног наслеђа комунистичке искључивости. Помирење је, међутим, могуће само у случају равноправног статуса оба народа, пре свега на самом Косову и Метохији, а потом и шире унутар Србије.

Албанци морају да схвате да се косовско питање не може решити без Срба, а Срби да решења за Косово и Метохију нема без договора с тамошњим Албанцима, који су већина покрајинског становништва. Штета је, велика, што су изостали директни контакти, како сам предлагао, него је у нашим редовима превладао став да с њима треба разговарати само преко међународних посредника. И даље сматрам да треба преговарати и непосредно, бар о питањима која су решива и корисна за обе заједнице, а не тичу се само будућег статуса, него решавања свакодневних, често горућих проблема и, на дужу стазу, успостављања међусобног уважавања. Не треба посебно да напомињем колико је то у интересу управо српске заједнице.

Требаће, међутим, бар још једна генерација да до помирења и неопходне толеранције и солидарности дође, подразумевајући при том, за сада још несигуран предуслов да Срби на Косову и Метохији опстану као равноправна национална заједница, која ће у међувремену добити властите институције и очувати властиту културу, језик и идентитет. А за то је косовско-метохијским Србима, који су у покрајини конститутиван народ, потребан посебан ентитет (други би рекли заједница српских општина или региона), са сопственим установама, неометаном везом са Београдом и ојачаном међународном заштитом верскога и културнога блага у свим садашњим и будућим заштитним зонама.

□ Колико је у Бечу уопште било простора за дијалог? Чињеница је да пристрасност арбитра увек "охрабрује" преговараче да не преговарају.

– Више је то била размена међусобно супротстављених платформи, али је било, повремено, нешто директних дебата, премда је више практиковано, а посебно међу Албанцима, директно обраћање посредницима. С албанске стране посебно, јер су они Уносек третирали не као непристрасну посредничку страну, него као тело које најбоље разуме њихове непосредне интересе и од којих очекују пуну подршку. Ни међународни посредници се, са своје стране, нису посебно трудили да такво стање ствари прикрију, осим што су повремено, и то сасвим формално, настојали да неке од наших предлога, и то углавном оне који нису били суштински важни за децентрализацију надлежности старих и нових општина или заштиту црквене баштине, уврсте у своје закључке и прогласе их уступцима српској страни.

□ *Како сте током преговора у Бечу и својеврстан сведок историје, можда би било занимљиво чути од Вас и с ким сте, ипак, имајући у виду албанску страну, најлакше разговарали?*

– Најлакше се разговарало у кулоарима, и то, у зависности од ситуације, са представницима Уносека, а потом и са самим Албанцима, дакле, у оном незваничном времену, обично између сеанси, када у сличним ситуацијама искусне дипломате додатно сондирају терен и, користећи личне везе, покушавају да наговесте одређене међусобне уступке како би се нешто од опште важности помакло с мртве тачке. Више амандмана који се тичу статуса цркве успео сам да припремим у таквим разговорима, јер сам увек настојао да унутар преговарачког тима останем у другом плану, како бих имао један шири маневарски простор за евентуалне договоре о питањима од виталног значаја за српску заједницу, упркос свим претходно наведеним ограничењима која су суштински омеђавала бечке преговоре и отежавала позицију нашег тима. Координатори нашег тима били су обавезани државном платформом да буду непопустљиви, а сами раније нису имали дубље личне контакте са Албанцима из приштинског преговарачког тима.

За разлику од њих, а у настојању да постигнем исте државне и националне циљеве, уз стандардно флексибилнији и изнијансиранији дипломатски приступ, могао сам опширније и знатно отвореније да разговарам са представницима Албанаца, међу којима имам и старих знацаца, попут Ветона Суроија или Илбера Хисе. Премда се и даље не слажемо у већини питања, лични контакт је допринео да се направе извесни помаци, пре свега када је реч о црквеној баштини, која је била моје непосредно задужење у преговарачком тиму, заједно са Сандом Рашковић-Ивић.

□ *Предлог Русије, о коме се све више говори, подразумева наставак преговора уз именовање другог специјалног изасланика за Косово. Ви сте врло вешто "испровоцирали" Ахтисарија да изговори ону чувену реченицу због које је избила недавна афера: "Ви сте криви, ви морате да платите",*

која је најјасније открила квалитет дијалога и преговора. Колико би неко са неупоредиво бољим искуством, верујем и пристојном непристрасношћу, био права личност за наставак преговора?

– У комуникацији са међународним посредницима, с којима је у разговорима један истанчан и толерантан дипломатски такт више него неопходан, упркос пристрасности која није скривана, сваки разговор заснован на међусобном поверењу отвара могућност за добијање важних, релевантних одговора и процена. Није стога било случајно што је Ахтисари баш мени поверио да сматра да су Срби колективно криви као народ, док је са свима другима из преговарачког тима, с којима се много чешће састајао, успевао да остане на безбедној дистанци. То наводим само као корисну илустрацију за важност дипломатског такта. Тако смо бар сазнали за нас непријатну и шокантно увредљиву, дубоко неправедну истину, шта међународни посредник заиста мисли о нама као о народу. А то је објашњавало многе његове претходне и потоње поступке. Упркос томе, ја сам и касније с њим разговарао о важним питањима, јер овде ствари не треба узимати *ad hominem*, него доследно бранити државни и национални интерес. Још два амандмана, на пример, договорио сам с њим током последњег састанка. Премда је Ахтисаријев предлог у целини неприхватљив, није немогуће да ће се у будућности нека од понуђених, за нас повољних решења, примењивати у пракси. А то су они ситни, али не и неважни резултати нашег једногодишњег преговарачког рада.

Уз новог, непристрасног преговарача, како предлаже Русија, и уз боље и прецизније дефинисане услове и рокове, мислим да бисмо могли релативно брзо да дођемо до међусобно прихватљивог компромиса.

□ *Културна баштина на Косову и Метохији вероватно је једна од најугроженијих европских баштина на почетку 21. века. Ипак, стиче се утисак да су у Бечу преговори управо о тој теми били најконструктивнији. Који су најважнији захтеви српске стране садржани у анексима? Где је линија испод које се не иде?*

– У том домену, заиста, најбољи резултати постигнути су у преговорима о заштићеним зонама за манастире, цркве и културне објекте, уз асистенцију представника Савета Европе и Унескоа. Остао је, међутим, нерешен проблем непосредног управљања и надлежности, који се тичу саме безбедности заштићених зона и верских објеката, њихове трајне војне заштите, али и непостојање модела одговорности и санкција за неизвршавање одредби из будућег споразума. Али то је тема за наставак преговора које ускоро очекујемо, под повољнијим условима. Безбедност и стална заштита су, разумљиво, најважнији.

□ *Поразно искуство Србије када је у питању заштита верских објеката на Косову и Метохији од 1999. године наовамо сведочи да је више од 150 споменика културе и црква срушене. Како је најбоље сачувати њихову безбедност у будуће?*

– Најважније је да се обезбеди трајна војна и цивилна заштита, с међународним гаранцијама и јасним надлежностима у безбедности. Друга по важности јесте успостава сарадње са локалним становништвом, посебно ако је оно непријатељски расположено, што је у Метохији обавезно и изражено, према српском наслеђу. Треће, да се обезбеди трајни мониторинг Европске уније, јер овде није у питању само српско наслеђе, већ онај његов део који спада у сјајније садржаје европске ризнице културног блага.

□ *У анексу В о верском и културном наслеђу, члан 6 Ахтисаријевог предлога, стоји следеће: “Република Србија вратиће археолошке и етнолошке предмете који су узети као позајмица из Музеја Косова за привремене поставке у Београду у 1998–1999. у року од 120 дана од дана ступања на снагу овог предлога решења”. Шта Ви о томе мислите?*

– Ми смо постигли један начелан договор да се повраћај археолошких предмета обави, преко заједничких комисија, а после склапања за Београд прихватљивог споразума о трајној заштити црквене и верске баштине, уз повраћај црквене земље и имовине. Ова понуда је и даље на столу, али да би била реализована потребни су додатни, веома крупни уступци албанске стране, односно испуњење поменутих услова из наших амандмана о црквеној и културној баштини.

□ *Данас на Косову и Метохији под управом УН скоро да не функционише ниједна српска установа културе, док тече покушај деетнизације српског наслеђа. Како гледате на покушај албанске стране да промовише косовски идентитет, који би био заједнички свим његовим становницима?*

– Ми нисмо довољно урадили да свету покажемо и докажемо да не постоји посебан косовски идентитет у оном смислу који се на Западу данас користи. Нема, дакле, косовске нације, нити посебне косовске културе. Да тако нешто заиста постоји, како то тврде Албанци, зашто би онда они као већина косовског становништва учествовали масовно у уништавању баштине друге, бројчано слабије заједнице, у овом случају српске. Ја на томе стално инсистирам, али сам обично и једини који на то истрајно указује.

□ *“Политичке одлуке, како год вешто биле срочене, најчешће се поигравају људским животима”, рекао је недавно и председник Тадић. Какав је Ваш осећај везан за политичке одлуке које се у овом тренутку, везано за будућност Косова, доносе?*

– Једини прави ресурс који један народ има јесу људи, а уз њих упоредо иде и знање, које подразумева стално улагање у људе који стварају и традицију, и културу, и историју, и администрацију, и економију... Људи су заиста све и људски животи се не смеју ни по коју

цену игнорисати. Председник Тадић је најдуже од свих српских државника после 1999. године био на Косову и Метохију, обишао места страдања, видео се с људима у невољи, упознао њихову несрећу на лицу места. Отуда његова стална брига, као председника, за људске судбине.

Насупрот томе имате људе који се хвале тиме да никада нису били на Косову и да не осећају то као проблем. Срећом, мали их је број. Ја им обично кажем да се најпре одрекну 15 одсто онога што им је лично најдрагоценије, па да тек онда крену да олако отписују Косово. После тога такви несрећници обично занеме.

Косово је, сматрам, онолико српско колико на њему живи и буде живело Срба. Територија без српског народа може бити део Србије, али није нужно и српска, у смислу културе и идентитета. Јер Косово је за нас Србе важан део националног идентитета, а када је

о томе реч, не смемо се, ни међусобно, ни било с ким другим погађати. То не значи да Албанцима не треба дати сва права која им припадају, али не и право на државу, јер већ имају своју матичну, у непосредном суседству.

□ *Постоје многи сценарији за расplet косовске кризе. Који је за Вас највероватнији, имајући у виду и суштинско решење и временску одредницу?*

– Не верујем у исхитрена решења, а надам се да ће и у нашим редовима, после образовања нове владе, бити довољно политичке мудрости, државничке истрајности и дипломатске вештине да се, у свету који постаје поново мултиполаран, изнађе решење у којем неће бити ни победника ни поражених. Тешко је, заиста, веровати да су исцрпљене, како тврди Ахтисари, све могућности за договор. Напротив, сматрам да такве могућности, уз многа неиспитана институционална решења, још увек нису исцрпљене, и да их треба искористити за добробит свих грађана наше јужне покрајине, уз велике самоуправне повластице и за Србе и за Албанце. Временски, тешко је рећи колико то још може трајати. То је, ипак, процес који ће се одвијати у неколико фаза, вероватно у једном дужем раздобљу.

□ *Пре десетак година изјавили сте: “Требало би да се створи једна Велика Србија, али Велика Србија не у смислу територије, него Велика Србија која ће бити шампион демократије. Значи, велика у демократији, велика у финансијској моћи и велика у културној хегемонији, какву је увек имала на овим просторима”. Где смо на том путу?*

– С обзиром на свој геополитички положај и стратешку тежину у региону, Србија има све предуслове да испредњачи у реформама и напретку на свим пољима. Ми смо народ велике енергије, великог замаха, али слабе истрајности и исувише подложни личним амбицијама и ситничавим, партикуларним интересима, без довољног осећања националне дисциплине, културне солидарности, прихватања параметара општег добра и осећања целине, чији је укупни напредак уједно и наш лични успех.

Зато би два најважнија министарства у овој земљи требало да буду министарства културе и просвете. Министарство културе, које би мењало однос према духовности и општим вредностима у нас, а у свету постепено променило и негативну слику о нашој држави и народу, док би Министарство просвете недвосмислено показало да је једино вредно улагати у људе и знање, као основни извор сваког бољитка и напретка, по личним способностима и заслугама, а не преко корупције и монопола. Знање и култура су свуда мотори развоја и величине, каквој ми, као велики међу малим народима, велики по културним достигнућима и прегнућима, већ вековима, уз сва посртања и даље стремимо. ■

Драгана МАРКОВИЋ

САНДА РАШКОВИЋ-ИВИЋ
У ОБРАЋАЊУ САВЕТУ
БЕЗБЕДНОСТИ УН

На самом почетку истакла бих став Републике Србије да на трајни мир и сигурност у мојој земљи, али и у другим државама широм света, пресудан значај могу имати управо одлуке Савета безбедности Уједињених нација. Данас су многи погледи усмерени ка Западном Балкану, јер знатан број суверених и демократских земаља стрепи пред могућим преседаном нарушавања фундаменталног принципа поштовања суверенитета и територијалног интегритета међународно признатих држава, истакла је у свом обраћању Савету безбедности, 19. марта у Њујорку, Санда Рашковић-Ивић, председница Координационог тела за Косово и Метохију.

ПРОТИВ НАМЕТАЊА РЕШЕЊА

Пре свега бих хтела да истакнем посебан значај који Савет безбедности има као гарант остваривања Повеље УН. Ово тело се стара за очување универзалних начела међународног права, што значи да од њега најнепосредније зависи стабилност читавог светског поретка. Србија изражава своје чврсто уверење да ће СБ, поштујући Повељу УН, одбаци сваки покушај да се Републици Србији као чланица УН отима 15 одсто њене територије и да се прекрајају њене међународно признате границе.

Вама је свима добро познато да су разговори о будућем уређењу српске покрајине Косово и Метохија у Бечу били неуспешни, да нису дали никакав резултат јер није постигнут споразум. Подсетила бих да је мандат специјалног изасланика генералног секретара УН Мартија Ахтисарија био да он буде посредник у изналажењу компромисног решења. Уместо тога, Ахтисари се, прекорачујући мандат који му је поверен, определио за наметање решења које одговара само једној, албанској страни.

ЈЕДНОСТРАНИ АКТ

Важно је и да истакнем да Ахтисаријев предлог није настао као дело које су градиле две стране у разговорима и да у том предлогу дословно нема ниједног јединог суштинског става из платформе коју је заступао Београд. Желећи да будемо конструктивни ми смо и на Ахтисаријев наметнути предлог уложили близу 500 амандмана, који су редом игнорисани и одбијени. Другим речима, Ахтисари је Републици Србији, која је суверена држава и чланица УН, уручио предлог наметнутог решења, којим се крше Повеља УН, Резолуција СБ 1244, Завршни хелсиншки акт и Устав Републике Србије. Слободна сам да поставим питање шта би државе које ви представљате урадиле да добију овакав предлог. Такође, слободна сам и да поставим питање шта би Финска, коју је некад водио Марти Ахтисари, урадила да добије овакав предлог. Одговоре сви унапред знамо, па је самим тим и коначан одговор Србије познат и јасан, а он гласи да одбацујемо предлог којим се отима 15 одсто наше територије.

Влада моје земље чврсто остаје при уверењу да ће Савет безбедности остати доследан поштовању Повеље УН, што би омогућило започињање правих преговора о будућем статусу Косова и Метохије, са новим посредницима у преговорима. Србија сматра да је нови круг преговора једини пут ка праведном и одрживом решењу и спремна је за компромис око будућег уређења покрајине Косова и Метохије. Користимо и ову прилику да истакнемо да је Република Србија спремна да албанској националној мањини на Косову обезбеди највиши степен аутономије, да смо спремни да обезбедимо суштинску аутономију за покрајину. Суштинска аутономија сигурно представља најперспективнији начин да албанска национална мањина у покрајини управља својом будућношћу.

Посебно желим да истакнем да је у Србији ових дана обележена трогодишњица ужасног насиља албанских терориста и сепаратиста, који су 17. и 18. марта 2004. године покушали да до краја заврше етничко чишћење Косова и Метохије. И док Резолуција 1244 налаже потпуно јасне обавезе и стандарде које је неопходно испуњавати, живот Срба и неалбанаца у покрајини се одвија у знаку насиља и сталне претње терором албанских сепаратиста. Сви знамо да до сада нико није изнео ниједан аргумент зашто би албанска национална мањина требало да на територији Србије створи још једну албанску државу. Пошто је такав аргумент немогуће наћи, јер би он директно кршио начела међународног права, онда се сада већ јавно и гласно саопштава да ће албански терористи поновити сценарио од пре три године када су 17. марта убијали Србе и палили и уништавали све што је српско у покрајини.

Србија овде, у Савету безбедности, на време упозорава на ове претње албанских сепаратиста и терориста и захтева да СБ предузме све мере како би се поштовала Резолуција 1244, која гарантује мир и безбедност за све становнике покрајине. Никада се до данас није десило да се отворено прети насиљем и пркоси конкретним одредбама Резолуције коју је ово тело усвојило. Посебно је неприхватљиво да се одговорност за најављено насиље албанских терориста може пребацити на неког другог и рећи да нису

криви терористи већ жртве зато што нису добровољно испунили захтеве терориста. Нико нема право да окрене главу од истине и да данас, док је још време, јасно и гласно не осуди сваку претњу терором. Нема никакве разлике када је терор и тероризам у питању било да се он дешава на Косову или у било ком делу света. Обавеза је СБ да упозори да се Резолуција 1244 мора поштовати и да ће сваки облик насиља бити најстроже кажњен.

А да се свакодневно крши Резолуција 1244 и да су Срби и неалбанци изложени насиљу сведоче конкретни докази. Тако су на подручју Косова и Метохије само у протекла четири месеца извршена 52 етнички мотивисана напада на Србе или припаднике неалбанских заједница. У 22 наврата на мети екстремиста били су повратници Срби или њихова имовина. Напади су изведени претежно на подручју северне Метохије. Насиље над мештанима Прилужја код Вучитрна унапред је најављено лецима, а у систематско застрашивање укључили су се и припадници специјалне јединице КПС "Роса", који су претње упућивали мештанима Штрпца на Брезовици. Застрашивање је евидентно и на централном Косову, на северу, у Ораховцу и Косовском Поморављу. Албански дневни листови објављују спискове непожељних Срба. Имена непожељних Срба објављују се и на билбордима. Прети се масовним егзодусом. У седам случајева оскрнављени су и оштећени верски објекти Српске православне цркве. Навешћу пример оскрнављења српске цркве св. Јована Претече у Пећи које се догодило 5. марта ове године. Ова црква је оштећена у погрому над Србима марта 2004. године и била је обновљена средствима Савета Европе, да би је албански сепаратисти опет оскрнављивали.

Посебно велику забринутост изазива поновно појављивање људи у црним униформама који не припадају ниједној званичној формацији на Косову и Метохији. Ради се о припадницима паравојних формација који илегално заустављају аутомобиле, врше претрес, утврђују националност људи, киднапују и пребацију Србе. Само у периоду од 6. до 9. марта, Срби из Чаглавице и Лапљег Села били су неколико пута жртве насиља и пљачке ових паравојних формација. Реч је о нападима на Славишу Столића, професора Дејана Митића и радника Зорана Драговића. Такође у Чаглавици, четири маскиране особе отеле су и олпљачкале Зденка Горсеа, радника који дистрибуира штампу на српском језику.

Све то, понављам, десило се само у три дана, али као ни много других трагичних догађаја није утицало на квалификацију Унмика према којој су "безбедносна ситуација и слобода кретања стабилне, али крхке". Само речник сурове бирократије може да објасни толики степен конвергенције појмова – стабилност и крхкост – тврдећи да ова неспојивост чини целину. Међутим, колико год администрација чинила напоре да је ублажи и са готово поетском слободом замагли, сурова реалност на Косову и Метохији бележи црне хронике смрти, бола и рана.

Свакако највећу забринутост изазива питање повратка прогнаника. Опште је познато да је више стотина хиљада Срба протерано са Косова и Метохије, те да је у двадесетом веку драстично промењена етничка структура становништва у Покрајини. Познато је да је педесетих година прошлог века ту живело 30 одсто Срба. Тај број је, због деловања сепаратиста, притисака на Србе и њиховог протеривања, данас екстремно смањен. То најбоље сведочи да се у основи идеје независног Косова и Метохије налази пројекат етнички чистог Косова и Метохије. То је кључни разлог што сепаратисти и екстремисти, пред очима међународне мисије у покрајини, систематски спречавају повратак избеглих Срба, а застрашују и покушавају да протерају оне који су опстали.

Према подацима UNHCR, 2006. године вратило се само 1.608 лица од којих су 31 одсто Срби, а 54 одсто Роми. Број повратника мањи је него 2005. године, но ни тај мали број од 1.608 повратника није тачан. Најсвежији пример јесте покушај да се седамдесет пет породица под покровитељством привремених косовских институција врати у село Бабуш. Реч је о пројекту одрживог повратка који је требало да има две компоненте. Једна компонента била је обнова кућа,

а друга је требало да буде гарантовање економске одрживости, односно изградња мини-фарме, од чијих би прихода повратници живеће. Куће јесу обновљене, али обавезе које омогућавају економску одрживост повратка, косовске институције нису испуниле, иако је новац, управо за то, обезбеђен. Седамдесет пет српских породица вратило је кључеве од својих кућа, јер немају други елементарни предуслов за опстанак. Ово је само један од многих примера који илуструје систематско протеривање већ једном протераних Срба.

Кад је реч о приватизацији која се спроводи на Косову и Метохији, још једном треба нагласити њену, на етничкој основи, дискриминаторску природу, јер су Србима потпуно укинута основна права. Срби су практично онемогућени да остваре имовинска права, као што је такво право ускраћено и држави Србији. Нема ниједног Србина на челу макар једног јавног предузећа. Из Приштине, главног града Покрајине, Срби су за осам година протерани потпуно и од 41.000 колико их је живело 1999, сада их је мање од стотину, а живе кријући се у условима недостојним човека. У клиничком центру у том граду пре доласка Унмика радило је око 50 одсто Срба, данас не ради ниједан.

Наша је заједничка обавеза да косовско-метохијско питање сагледамо онако како нам налаже Резолуција 1244 Савета безбедности Уједињених нација. Резолуција изричито потврђује суверенитет и територијални интегритет и неповредивост међународно признатих граница Републике Србије, јер Резолуција СБ не може бити у супротности са Повељом УН. Али, та резолуција утврдила је и јасне обавезе које се морају испунити на Косову и Метохији. Реч је о стандардима, пре свега о правима Срба и других неалбанаца на Косову и Метохији.

НЕИСПУЊАВАЊЕ СТАНДАРДА

Лако проверљива истина гласи да се у свим суштинским стварима стандарди не испуњавају. Само неколико месеци дели нас од осмогодишњице доласка међународних снага на Косово и Метохију. Прошло је, дакле, осам година откад је међународна заједница преузела одговорност за спровођење владавине права на Косову и Метохији.

Од највеће је важности да се коначно постави питање испуњавања свих обавеза које произилазе из Резолуције 1244. То мора бити темељ свих наших будућих разговора о Косову и Метохији. Једноставно морамо објективно сагледати и утврдити шта је конкретно урађено са стандардима и које обавезе и због чега нису испуњене. Посебно наглашавам да се морамо у свим разговорима држати Резолуције 1244, имајући у виду да је Ахтисаријев предлог у потпуној супротности са важећом Резолуцијом. Пошто Ахтисаријев предлог не испуњава ниједан услов, ни формални ни суштински да се нађе пред СБ, јер је то предлог који заступа искључиво интерес албанске стране, и што је још важније овај предлог директно крши Повељу УН, од суштинског је значаја да управо обавезе и постављени услови из Резолуције 1244 усмере све даље разговоре о уређењу покрајине.

Сагласно Резолуцији 1244 сматрамо да је сада најважније увести модел суштинске аутономије за Покрајину Косово и Метохија као фундаментално питање новог круга разговора. Неопходно је на одговоран и озбиљан начин испробати могућност да уређење покрајине буде засновано на истинским демократским темељима у виду суштинске аутономије. То је реално и одрживо решење, и што је посебно важно искључује стварање веома опасног преседана који би угрозио мир и стабилност не само у региону, већ би се одразио и на целокупан светски поредак.

Влада Србије снажно подржава иницијативу Русије за наставак преговарачког процеса. Влада Србије користи и ову прилику да позове на дијалог и наставак разговора, правих и темељних, који ће се у доброј вољи водити на основу Резолуције 1244. Само такви разговори могу довести до компромиса и споразумног решења, које ће бити у складу са Повељом УН, а на добробит подједнако Срба и Албанаца и њихове заједничке будућности. ■

ДР НЕНАД ПОПОВИЋ,
ШЕФ ЕКОНОМСКОГ ТИМА
ЗА КОСОВО И МЕТОХИЈУ
И ЈУГ СРБИЈЕ

Економска ситуација на Космету је, благо речено, катастрофална, посебно у оним деловима где живе Срби. Они пре свега нису безбедни, а питање безбедности потребно је решити као предуслов развоја економије. Косовским Србима угрожена су основна људска права, право на слободу кретања, уживања имовине, право на рад... Када говоримо о људским правима, Косово је црна тачка Европе. Тако је и са организованим криминалом, трговином дрогом, оружјем...

КОСОВО ЈЕ ЦРНА ТАЧКА ЕВРОПЕ

М еђу задацима Економског тима за Косово и Метохију и југ Србије су и израда и спровођење Стратегије дугорочног економског развоја југа Србије, рад на стварању услова за формирање нових радних места, заштита српских економских интереса на КиМ. Докле се стигло са остваривањем постављених задатака, изван и у оквиру преговора у Бечу и каква је тренутна ситуација на Косову и Метохији, само су нека од питања за др Ненада Поповића.

– Покрајина Косово и Метохија је у извештајима великог броја домаћих и међународних организација означена као “црна рупа” Европе, у којој царују организовани криминал, корупција и насиље. О безбедности Срба најбоље говори податак да је у току терористичких дејстава током 1998. године и после доласка Привремене мисије Уједињених нација на Косову и Метохији (у даљем тексту УНМИК), протерано око 230.000, убијено више хиљада, а нестало близу 700 људи, већином Срба. Уништен је огроман број верских, сакралних и културних објеката.

На Косову и Метохији данас су Србима и неалбанцима угрожена елементарна људска права и слободе, попут права на живот, права на слободу и безбедност, право на имовину, права на слободу кретања и права на рад и учешће у управљању јавним пословима. Заштита тих права предуслов је развоја економије.

Један од најважнијих задатака Економског тима за КиМ и југ Србије била је израда стратегије дугорочног економског развоја југа Србије – општине Прешево, Бујановац и Медвећа и српске заједнице на Косову и Метохији. Стратегије су завршене у децембру прошле године, добиле су позитивна мишљења Министарстава и усвојене су на седници Владе почетком јануара. Приликом њихове израде коришћена је савремена методологија, заснована на већ опробаним рецептима Ирске и Словачке.

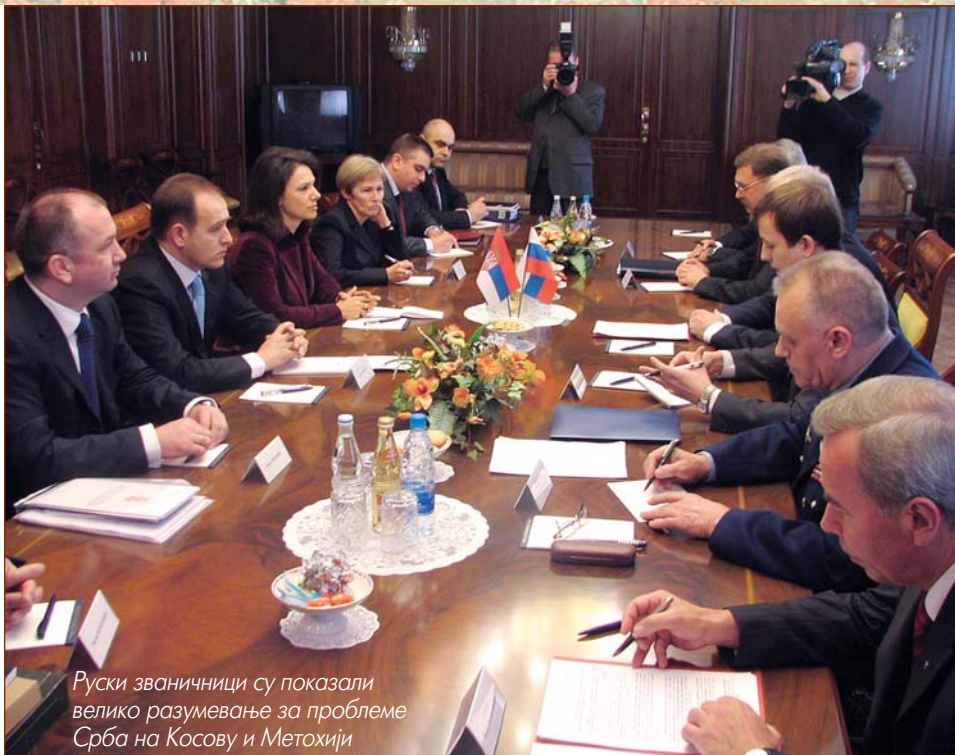
Стратегија дугорочног економског развоја југа Србије – општине Прешево, Бујановац и Медвећа усаглашена је са Стратегијом привредног развоја Републике Србије до 2012. године и свим другим стратегијама које је усвојила Влада, а настала је као резултат заједничког рада Економског тима, Координационог тела Србије за општине Прешево, Бујановац и Медвећа, локалних самоуправа, надлежних министарстава и других релевантних институција на републичком и локалном нивоу.

За спровођење Стратегије дугорочног економског развоја српских заједница на КиМ потребна су улагања између 50 и 70 милиона евра годишње. Акционим планом, који је саставни део Стратегије, дефинисани су конкретни пројекти, највећи број у области инфраструктуре, а неки су већ почели да се спроводе уз финансирање из средстава Националног инвестиционог плана за Косово и Метохију у износу од 32,6 милиона евра.

Од укупног износа средстава НИП-а за област економског развоја издвојено је 4,8 милиона евра. Након објављивања јавног позива за доделу средстава за 2006. годину, пројекте је предало око 1.500 физичких и правних лица. Посебан нагласак је стављен на реализацију start-up пројеката, који су намењени за samozapošljavanje и покретање породичних фирми, будући да оне на Косову и Метохији имају традицију и својерсну самоодрживост.

Иако је наша првобитна намера била да заједно са свим заинтересованим странама израдимо стратегију дугорочног економског развоја за целокупно Косово и Метохију, за овакву иницијативу нисмо добили подршку на другој страни.

На питање о утицају преговора у Бечу на остваривање наших задатака, поновићу оно што сам већ више пута рекао, преговарање је процес у коме нема наметнутих рокова и решења, а резултат мора бити компромис. Стога дубоко верујем у наставак преговора све дотле док се не дође до праведног и правичног решења, ма колико времена за то требало. За то време на Косову и Метохији неизвесност се обрушила над обичне људе, који у 21. веку свакодневно страхују за голи живот, без права на рад и

Руски званичници су показали велико разумевање за проблеме Срба на Косову и Метохији

без услова за egzistenciju. Зато је дужност одговорних људи да им омогућимо боље услове живота, нова радна места и виши стандард.

□ Које су суштинске примедбе српске стране на Ахтисаријев пакет решења за Косово и Метохију када је економска проблематика у питању? Шта ту можемо да очекујемо када је реч о имовини Републике Србије?

– Суштинска примедба нашег преговарачког тима јесте статусног типа. Ахтисари својим предлогом не само да не спомиње суверенитет, већ напротив, отима Републици Србији, једној од земаља оснивача УН, 15 посто територије и на најгрубљи начин крши повељу организације која му је поверила мандат.

Што се тиче примедби у вези са економским и имовинским питањима, ми сматрамо да Покрајина Косово и Метохија треба да буде одговорна за део спољног дуга Републике Србије, који је утврђен и о којем је постигнут договор. Алоцирани спољни дуг ће постати обавеза Косова и Метохије кад год се крајњи корисник налази на Косову и Метохији, а неалоцирани спољни дуг биће расподељен између страна по кључу, који ће се утврдити договором двеју страна, у сарадњи са ММФ-ом, а не како је Ахтисари предложио користећи се начелима алокације сувереног дуга СФРЈ, јер Покрајина никада није имала статус републике. Такође сматрамо да Космет треба да буде одговоран за главнице, плаћене камате, али и за опортунитетне трошкове тих средстава, у износу одговарајуће камате која се добија на пласиране девизне резерве Народне банке Србије код комерцијалних банака у иностранству.

Тражили смо заштиту законито стечене имовине на Косову и Метохији у складу са међународним стандардима и праксом која укључује праксу Европског суда за људска права, а да се законитост стицања својине утврђује на основу законодавства важећег у тренутку стицања.

Што се тиче јавних и друштвених предузећа, наш је захтев да све одлуке на основу којих су на Косову и Метохији јавна предузећа

Свуда у Европи обављана је приватизација у којој се продаје капитал, што значи имовина и све обавезе предузећа, док је модел спин-офф, који је примењен на Косову и Метохији - први пут употребљен на Старом континенту. Тај модел не узима у обзир власнике, повериоце, нити остале актере у процесу. Осим тога, могу да кажем да је реч о најнетранспарентнијој приватизацији, у којој се имена купаца предузећа крију иза одређених шифри. Па и поред њих, зна се да су 99 посто предузећа купили Албанци из иностранства или Албанци са Косова и Метохије, тако да је то етнички чиста приватизација, једина те врсте у Европи.

основана одвајањем делова јавних предузећа Републике Србије прогласе за правно ништавне, а да компанијама делом у јавном, а делом у приватном власништву (на пример, Телеком Србија А. Д.), које су без правног основа и накнаде биле лишене својине и права пословања у областима попут телекомуникација, та својина и право буду враћени, а у случајевима где повраћај није могућ, да се исплати пуна накнада. Друштвеним предузећима и предузећима у јавном власништву из централне Србије и Војводине, као и са Косова и Метохије, мора бити дата пуна накнада за њихов акцијски капитал у друштвеним предузећима на Косову и Метохији која су приватизована. Такође смо тражили учешће Агенције за приватизацију Републике Србије и локалне самоуправе у будућим приватизационим процесима.

Подсећам Вас да се имовина на Косову и Метохији, настала улагањем средстава Фонда за развој привредно недовољно развијених република и те покрајине мора третирати као имовина Србије, јер је у периоду од 1961. до 1980. године, када је настао фонд, на КиМ уложено 17,6 милијарди долара, од чега је Србија уложила 5,5 милијарди.

У крајњем случају решење имовинско-правних односа биће предмет судских спорова.

□ На адресу УН иде и Ахтисаријево пропратно писмо у коме он износи какав статус сматра најбољим за Косово. Према незваничним најавама то је – "надгледана независност".

– С обзиром на досадашњи ток преговора којима је руководио господин Ахтисари, сматрам да је садржај пропратног писма очекиван, али понављам да је као такав за нас неприхватљив.

Господин Ахтисари није имао мандат да мења границе Републике Србије, већ да нађе компромисно решење које је засновано на Резолуцији 1244 Савета безбедности Уједињених нација. Било какав концепт независности је неприхватљив за нас и ми се с тим нећемо сложити, а уверен сам и да ће велики део представника међународне заједнице бити против независности. Јасна је позиција у том погледу Русије и Кине, али и неких земаља које су чланице Европске уније, попут Словачке, Грчке, Шпаније, Кипра, Италије.

□ Под покровитељством Унмика на КиМ се увелико одвија апсурдна приватизација имовине, најчешће и по етничкој линији, "која нема никакво економско утемељење" – како сте Ви крајем 2006. године и упозорили. У којој је тренутно фази продаја предузећа у бесцење?

– Када је реч о приватизацији на Косову и Метохији, она не само да нема економско већ нема ни утемељење у Резолуцији 1244. Савета безбедности УН, јер Унмик као привремени орган није имао право да трајно мења власништво. То је потпуно незаконито. Спорна тачка нелегалне и нелегитимне приватизације је свакако и такозвани spin-off модел приватизације, по коме се продаје само имовина предузећа, без вођења рачуна о власницима, повериоцима и

спољном дугу Републике Србије, а око његовог избора нису сагласне кључне заинтересоване стране.

Спровођење приватизације у условима непостојања слободе кретања, угрожености елементарних људских права и без правне сигурности, узрок је чињеници да није било ниједне озбиљне и директне стране инвестиције, нити повећања продуктивности и запослености. Насупрот томе, предузећа су за неколико пута ниже цене продана Албанцима са КиМ и из иностранства, што је довело до етничке дискриминације, како је у свом извештају навео господин Каи Еиде, специјални извештач генералног секретара УН. На тај начин су оштећени власници, повериоци и запослени, од којих су већина Албанци, а којима следује 20% приватизационих прихода. Најбољи пример који иде у прилог изнетој тврдњи јесте продаја "Пећке пиваре" за свега десет милиона евра, а то је, према проценама експерата, десет пута нижа цена од реалне.

Због свега тога у више наврата тражили смо мораторијум на приватизационе процесе до решења статуса Косова и Метохије, када ће инвестициони ризик бити нижи, а клима за инвеститоре повољнија.

Сва продата предузећа у будућности ће бити предмет судских спорова, јер је неопходно да буду обештећени сви радници тих предузећа, али и њихови власници и повериоци.

□ *После енергетске кризе на КиМ од прошле зиме, која је највише погодила Србе, говорило се о посебној енергетској агенцији која би о том проблему бринула. Шта је на томе учињено?*

– Електропривреда Косова и Метохије је до 1999. године производила довољно струје не само за територију Покрајине већ и за остале делове Србије, па и за извоз. Данас УНМИК/КЕК увози струју, на снази су вишесатна, па и целодневна искључења електричне енергије, уз катастрофалну наплату. У тренуцима када је производња УНМИК/КЕК на 30 одсто некадашњег нивоа, тражимо повратак 8.000 протераних радника српске националности и учешће наших професионалаца у руковођењу, јер је, да се подсетимо, од 1999. године Република Србија, конкретније Електропривреда Србије, уложила стотине милиона евра у плате тих људи, који се и данас воде на списковима ЕПС-а. Ситуација није боља ни у осталим јавним

предузећима на Косову и Метохији, која су такође преживела етничко чишћење. Због недостатка стручних кадрова УНМИК/КЕК данас трпи велике последице, чије ће се катастрофалне размере осетити у будућности.

Економски тим је УНМИК-у поднео више иницијатива за решење проблема у снабдевању електричном енергијом. Предложили смо да "Електрокосмет" постане независни оператер дистрибутивног система. Функције "Електрокосмета" као независног оператера дистрибутивног система биле би следеће: (1) управљање дистрибутивном мрежом у областима насељеним већином Србима и развој дистрибутивне мреже, (2) одржавање дистрибутивне мреже и (3) набавка и продаја електричне енергије тарифним потрошачима. Такође је упућена иницијатива УНМИК/КЕК-у за заједничко улагање у изградњу једног далековода и три трафо-станице, што би за кратко време довело до побољшања у снабдевању. Наш предлог је био и да се отпуштени радници што пре врате на посао. Када би се то догодило, убеђен сам да би се за шест месеци ситуација у снабдевању електричном енергијом радикално променила и сви би имали користи, и Срби и Албанци. Међутим, све наше иницијативе до сада су наилазиле на негативне одговоре УНМИК-а.

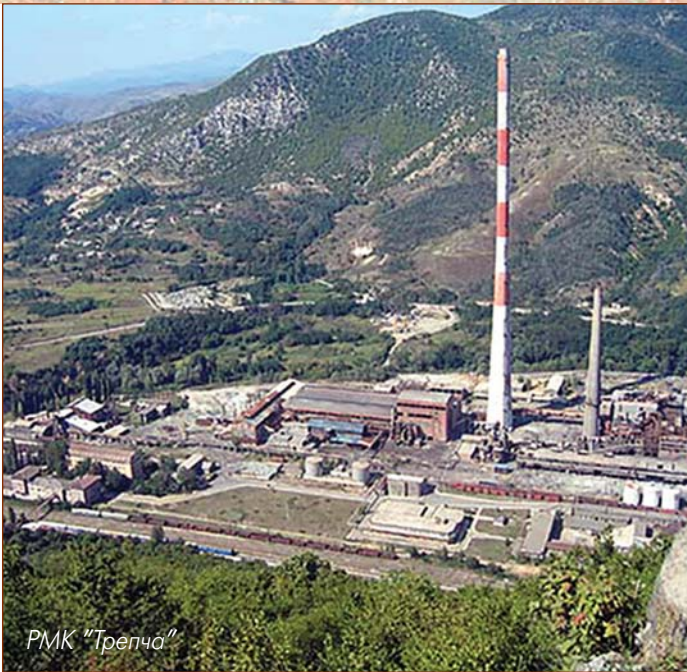
□ *Највећи спор у Бечу био је око питања сукцесије. Шта су захтеви Београда у том погледу и на који начин је могуће заштитити сопствене интересе и права?*

– Наш став је јасан и аргументован: сукцесија, каква је примењивана између република бивше СФРЈ након распада заједничке државе, не може да се примени на Косово и Метохију. Косово и Метохија су одувек били аутономна покрајина у саставу Србије, а не република. С обзиром на ту чињеницу, Србија је улагала у Косово и Метохију као и у друге делове републике, у складу са својом политиком равномерног регионалног развоја.

□ *Срби на КиМ живе на граници беде, у условима незапослености... Шта је са заштитом људских права, као што је између осталих и право на рад, о којима се толико говори на нивоу међународне заједнице? Каква је тренутна економска ситуација на КиМ?*

Термоелектрана "Обилић"

РМК "Трепча"

– На Косову и Метохији су данас Србима угрожена елементарна људска права и слобода, попут права на живот, права на слободу, безбедност и слободу кретања. Економска ситуација је, благо речено, катастрофална, посебно у оним деловима где живе Срби, а организовани криминал, трговина дрогом, оружјем и људима узимају огромне размере.

Најважнији макроекономски индикатори сасвим јасно указују на то да улагања без икаквог резона, без јасне визије и стратегије, не могу знатније да поправе укупно стање. Реална стопа незапослености на Косову и Метохији данас се креће око 60%, од тога су већина жене. Око 37% људи живи у сиромаштву, према критеријумима Светске банке, тј. са мање од 1,43 евра дневно, а чак 15% становника живи у екстремном сиромаштву, тј. са мање од 0,93 евра дневно. Трговински дефицит јужне српске покрајине је незабележен у свету - извоз у 2006. години износио је 48,9 милиона евра, а увоз чак 1,18 милијарди евра. Већ годинама уназад увоз је само са неколико процената покривен извозом. Производње скоро и да нема, цела привреда је заснована на услужним делатностима. Истовремено, основна структура прилива девиза из иностранства драстично се променила - од 2000. године вредност укупних донација је опала за 87%. Данас више новца долази на Косово и Метохију са дознакама Албанаца из иностранства него од донација. Тренутно не постоји статистика прилива директних страних инвестиција на Косово и Метохију, али, како сматрају најугледнији економисти, не постоје ни праве директне стране инвестиције.

Три су основна проблема која морају да се реше: безбедност, криминал и корупција, али и постојећа енергетска ситуација. Срби морају да имају право на безбедност и слободу кретања, као елементарна људска права. Проблем криминала и корупције, који су директни противници приливу страних директних инвестиција и економском развоју, могу се решити само уз чврсто опредељење локалних власти у борби за њихово сузбијање. Трећи проблем повезан је са енергетском ситуацијом, јер ниједно предузеће не може да ради уколико свака три или четири сата нестаје струја. Што се тиче енергетске ситуације, сматрам да би целовита Стратегија економског развоја за КиМ, која би се радила уз учешће САД, Русије, Кине и ЕУ, допринела решавању не само овог већи других економских проблема.

Господин Ахтисари није имао мандат да мења границе Републике Србије већ да нађе компромисно решење које је базирано на Резолуцији 1244 Савета безбедности Уједињених нација. Било какав концепт независности је неприхватљив за нас и ми се с тим нећемо сложити, а уверен сам и да ће велики део представника међународне заједнице бити против независности.

□ Какав је Ваш тренутни увид а каква очекивања имате у вези са ставом међународне заједнице када је косовска криза у питању? Предлог Русије о наставку преговора оценили сте као вероватно најбоље и конструктивно решење за ситуацију у којој се налазимо.

– Русија је принципијелна у свом ставу да преговоре треба наставити до изналажења компромисног решења, прихватљивог и за Београд и за Приштину. То је потврђено и прошле седмиче, када сам као члан делегације Србије, коју су предводили госпођа Санда Рашковић-Ивић и министар Зоран Лончар, боравио у Москви. Имали смо прилику да разговарамо са председником руске Думе Борисом Гризловим, замеником министра иностраних послова Владимиром Титовим, и представницима посланичких клубова Думе. Представници Русије су истакли своје залагање за наставак преговарачког процеса, током којег би требало да се пронађе компромисно решење за статус Косова и Метохије. Господин Гризлов је наглашио да је потребно да Приштину испуњава стандарде које је установила међународна заједница и да се створе услови за повратак избеглих и расељених лица.

Руски званичници су истакли да ће Русија засигурно искористити право вета у Савету безбедности УН, уколико предлог решења буде наметнут. Наравно, они се надају да до тога неће доћи и сматрају да претходно треба искористити сва дипломатска средства.

□ Постоје многи сценарији за расплет косовске кризе. Који је за Вас највероватнији?

– Искрено верујем да ће преговори бити настављени. Колико год да су гласни они који прете насиљем у случају да Косово и Метохија остану у саставу Србије или они који говоре о самопроглашавању или унилатералном признавању независности јужне српске покрајине, ја

дубоко верујем у једини правичан и праведан сценарио, а то је онај утемељен на принципима међународног права.

□ Истинског простора за дијалог није ни било?

– Не, прави, суштински преговори двеју страна нису ни вођени, а да циљ није компромис могло се видети већ након првих неколико рунди. Надам се да ће доћи до наставка преговора, дугих и конкретних, чије ће решење бити прихватљиво за обе стране. Стекао сам утисак да се током преговора игнорисала позиција Београда, и да се господин Ахтисари оријентисао на суверенизацију Косова, вешто избегавајући изричито помињање речи независност, мада се у његовом предлогу Косову и Метохији дају сви атрибути независне државе. Разлог више за моје уверење јесте то да готово ниједан од више стотина амандмана које је поднео београдски тим није уважен. Преговори ни у ком случају не могу изродити неко компромисно решење ако је једна страна током тих преговора у потпуности протежирана, док се ставови друге занемарују и игноришу. Још једном ћу поновити да господин Ахтисари није добио мандат за отимање територије једној сувереној држави, већ за проналажење компромиса.

Не слажем се са мишљењем неких међународних званичника да је кључ решавања косовских проблема у независности. Сматрам да је независно Косово у сваком смислу неодрживо и да би као такво довело до отварања "Пандорине кутије" и нових нестабилности на Балкану. Такође, многи региони у свету прате збивања у вези са Косовом, тако да је могуће отварање нових кризних подручја широм света. Мој лични став је да се треба посветити наставку преговора заснованих на Резолуцији 1244 СБ УН, без временског ограничења, до постизања компромиса прихватљивог и за нас и за Албанце. ■

Сања САВИЋ

РЕЗОЛУЦИЈА

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ПОВОДОМ
"ПРЕДЛОГА ЗА СВЕОБУХВАТНО РЕШЕЊЕ СТАТУСА КОСОВА"
СПЕЦИЈАЛНОГ ИЗАСЛАНИКА ГЕНЕРАЛНОГ СЕКРЕТАРА УН МАРТИЈА АХТИСАРИЈА
И НАСТАВКА ПРЕГОВОРА О БУДУЋЕМ СТАТУСУ КОСОВА И МЕТОХИЈЕ

Полазећи од Устава Републике Србије, који у Преамбули утврђује "да је Покрајина Косово и Метохија саставни део територије Србије, да има положај суштинске аутономије у оквиру суверене државе Србије и да из таквог положаја Покрајине Косово и Метохија следе уставне обавезе свих државних органа да заступају и штите државне интересе Србије на Косову и Метохији у свим унутрашњим и спољним политичким односима",

Полазећи и од члана 8. Устава Републике Србије који констатује да је "територија Републике Србије јединствена и недељива" а "граница Републике Србије неповредива", као и од члана 182. који утврђује да ће се "суштинска аутономија Аутономне покрајине Косово и Метохија уредити посебним законом који се доноси по поступку предвиђеном за промену Устава",

Полазећи истовремено и од основних начела и норми међународног права, а посебно од Повеље Уједињених нација, Завршног акта Конференције о европској безбедности и сарадњи из Хелсинкија (1975) и других докумената међународних организација у којима се државни суверенитет и територијални интегритет одређују као темељи савременог међународног поретка,

Подсећајући да је Резолуција Савета безбедности УН бр. 1244 (1999), уз гарантовање суверенитета и територијалног интегритета СР Југославије, одредила положај Косова и Метохије као суштинску аутономију унутар СРЈ, чији је Република Србија међународноправни следбеник,

Уверени да се питање будућег статуса Косова и Метохије мора решавати на темељу основних начела и норми међународног права, а тежећи мирном, свеобухватном и трајном решењу путем преговора,

Имајући у виду да је Специјални изасланик Генералног секретара УН за будући статус Косова Марти Ахтисари предао државним органима Републике Србије свој "Предлог за свеобухватно решење статуса Косова", који не уважава суверенитет и територијални интегритет Републике Србије у односу на Косово и Метохију, а истовремено предлаже да Косову и Метохији буде признат низ права и прерогатива који припадају само сувереним државама,

Потврђујући још једном Резолуцију Народне скупштине Републике Србије усвојену 21. новембра 2005. године о мандату за политичке разговоре о будућем статусу Косова и Метохије, а посебно став да би "Народна скупштина Републике Србије свако наметнуто решење будућег статуса Косова и Метохије прогласила нелегитимним, противправним и неважећим",

Потврђујући и Платформу Државног преговарачког тима о будућем статусу Косова и Метохије од 5. јануара 2006, основне ставове изнесене у говорима Председника Републике Србије Бориса Тадића и председника Владе Републике Србије Војислава Коштунице на бечким преговорима 24. јула 2006. године, као и садржину докумената које је Државни преговарачки тим изложио током 2006. године на преговорима у Бечу (о децентрализацији власти у Покрајини и оснивању нових општина са српском већином, заштити Српске православне цркве, њених цркава и манастира, њене имовине и српског културног наслеђа у Покрајини, економским и другим питањима),

Народна скупштина Републике Србије утврђује следеће ставове:

Народна скупштина Републике Србије закључује да Предлог Специјалног изасланика ГС УН Мартија Ахтисарија крши основне принципе међународног права, јер не уважава суверенитет и територијални интегритет Републике Србије у односу на Косово и Метохију. У овом Предлогу Косову и Метохији се неосновано и у супротности са међународним правом придају атрибути суверене државе, чиме се на противправни начин полажу темељи за стварање нове независне државе на територији Србије.

Народна скупштина стога одбацује све ставове из Предлога Специјалног изасланика ГС УН којима се крши суверенитет и територијални интегритет Републике Србије као међународно признате државе. Народна скупштина упозорава да се на овај начин доводи у питање могућност постизања компромисног, споразумног решења као основног циља преговора о будућем статусу Косова и Метохије.

Народна скупштина још једном истиче да се само преговорима под окриљем Уједињених нација, без притисака и вештачки одређених рокова, може доћи до узajамно прихватљивог и трајног решења, које ће бити у складу са међународним правом и демократским вредностима уграђеним у темеље савремених држава и њихових међусобних односа.

Полазећи од овог суштинског опредељења, Народна скупштина обнавља мандат Државном преговарачком тиму и обавезује га да на предстојећим преговорима у Бечу о будућем статусу Косова и Метохије заступа претходном Резолуцијом Народне скупштине усвојену а овом Резолуцијом потврђену политику одбране суверенитета и територијалног интегритета Републике Србије, заштите права и интереса српског народа и Српске православне цркве у Покрајини, очувања целокупног српског верског и културног наслеђа на Косову и Метохији, као и интереса неалбанских заједница.

Народна скупштина посебно обавезује Државни преговарачки тим да у наставку преговора изнесе став Републике Србије о целини Предлога Специјалног изасланика ГС УН, формулишући, у складу са овом Резолуцијом, своје конкретне предлоге и решења, као и да одмах по повратку са преговора поднесе извештај Народној скупштини, која одлучује о даљем току преговора.

Залажући се за компромисно, споразумно решење будућег статуса Косова и Метохије, Народна скупштина указује да би наметнута независност Покрајине имала несагледиве негативне последице. Такав исход би далекосежно дестабилизовао прилике у региону, отежао европску перспективу целог Западног Балкана и представљао би изузетно опасан преседан за решавање мањинских питања и територијалних спорова широм Европе и света. Стога Народна скупштина позива све државе, међународне организације и друге међународне чиниоце да се супротставе угрожавању суверенитета и територијалног интегритета Републике Србије и одбаце било какво наметнуто решење будућег статуса Косова и Метохије. ■

У Београду, 14. фебруара 2007. године

БУДУЋНОСТ КОСОВА

ВЕРНОСТ КОРЕНИМА

На Косову је данас, као и свагда, све подељено. Територија је суштинска одредница и садашње битке, која се у континуитету вековног сукоба, бије за нови статус Косова.

Србима је Косово симбол националног идентитета, историјско памћење сјаја и славе немањићког доба, утемељење православља и надахнуће у пет векова дугом чекању да се успостави српска држава. Зато Србија, уважавајући нову реалност на Косову, даје све, али не и да се у колевци њене државности роди нова албанска држава.

Косовски Албанци, задојени својим митовима о илирском пореклу и праву на територију коју су им Срби наводно узурпирани, сматрају да је нова реалност управо најзрелија фаза њихове дуге борбе да они владају Косовом. Они верују да имају све, траже само независност.

МИТОВИ И СТВАРНОСТ

И док албански митови сежу у даљу, али непровериву прошлост, зна се да је од 11. до 14. века на простору данашњег Косова и Метохије цветала немањићка држава, а да су Албанци у малом проценту живели на планинским ободима према данашњој Албанији. Важан геостратегијски значај тог подручја доносио је потом сталне промене, у којима је, почев од потпадања Србије под османлијску власт у 15. веку па до најновијег рата 1999. и албанског насиља над Србима 2004. године, растао проценат албанског живља. Албанци су на том простору увек пристајали уз непријатеље Србије, зарад властите користи и свог даљег ширења.

Данас на Косову већину од 90 посто чине Албанци, остало су Срби и припадници осталих неалбанских заједница. Огроман је притисак већинског становништва на међународну заједницу, која обезбеђује власт у Покрајини, да се одреди статус Косова као независне државе. У том циљу прети се и новим насиљем против неалбанског становништва, а ескалација би свакако довела и до сукоба са међународним снагама.

Аргументи албанске стране да створе своју државу, у први план истичу безбедност, привредни развој и обезбеђење права свих који живе на Косову. Они истичу да би позитивно решење њихових захтева повећало безбедност у региону, поспешило привредни развој, а одговорност за поштовање слобода и права људи и посебно права мањина преузела би већинска заједница.

Србија се после два века нове државности и свих ратова да ту државност ојача, на почетку новог века и миленијума нашла у ситуацији да изгуби 15 посто своје територије, на којој би била створена још једна албанска национална држава. И то противно свим нормама међународног права и Повеље УН о територијалном интегритету и непромењивости граница!

Покушај међународне заједнице да реши проблем Косова, који Србија подржава дајући Покрајини максималну аутономију, отишао је

у крајност која би била историјски преседан, а то је отварање питања територијалног интегритета Србије и отимања дела њене територије!

Осетљивост тог питања довела је до подела у међународној заједници, како због поштовања темељних принципа на којима почива међународни поредак, тако и због страха да би се охрабрили сепаратистички захтеви, каквих у свету није мало.

Бројни су аргументи да би независност Косова додатно дестабилизovala ионако крхки мир и стабилност у региону. Наиме, нема гаранција да ће независно Косово бити ни безбедна држава, ни подручје новог привредног развоја, а најмање сигурна земља за неалбанске мањине које у њој остају да живе, нарочито Србе. На Косову су и садашње институције нестабилне, организовани међународни криминал и исламски тероризам ту имају јака упоришта, а независност би само довршила исељавање преосталог српског становништва.

Пут ка стварање велике Албаније, сан албанских националиста и сепаратиста кога се никада нису одрекли, био би широко отворен и представљао би даљу претњу суседним државама – Србији, Црној Гори, Македонији и Грчкој, за отимањем њихових територија.

Јако присуство радикалног исламског фактора на Косову полазиште је за даље продирање на запад. А могло би се десити, како се и предлаже, да западни савезници својом вољом створе нову исламску државу управо ту где је вођена прва велика битка против надирања ислама у Европу, 1389. године. Да ли је то у интересу Запада, који се све отвореније суочава са изазовима и претњама нагавештеног сукоба цивилизација?

ЗАКОН СИЛЕ

Све је то, дакле, познато светским силама на којима је и одлука о будућем статусу Косова. Русија је у дипломатским надигравањима која следе јасно најавила опречне ставове у односу на намере САД и Европске уније. Можда ће такав став следити и Кина? А и остале чланице Савета безбедности деле свест да проблем није само локални, већ задире у темељне принципе светског поретка.

А улог је велики. То је 15 посто територије Србије сада. А сутра? Апетити на једној страни могу још расти. Али свакако и жеља за реваншизмом у неком повољнијем распореду међународних снага!

Наметнуто решење Србија неће признати, јер би то значило одрицање од свог националног бића и одрицање историјског права на територију где, иако су Срби систематски протеривани, остају њени државни и духовни темељи, културно-историјски споменици који су већ део светске баштине. И њене цркве и манастири са којих ће православна звона увек опомињати чија је то земља. ■

Раденко МУТАВЏИЋ

ХРОНОЛОГИЈА ДОСАДАШЊИХ ПРЕГОВОРА О СТАТУСУ КОСОВА И МЕТОХИЈЕ

24. октобар 2005. Савет безбедности Уједињених нација одобрио почетак преговора о будућем статусу Косова и Метохије.

11. новембар 2005. Савет безбедности УН именовao бившег председника Финске Мартија Ахтисарија за изасланика УН у преговорима о статусу Косова.

Јануар 2006. године. Контакт група за Косово донела је смернице за преговоре и заузела став да не може бити повратка на стање пре 1999. године, поделе Косова нити његовог припајања некој трећој земљи.

20. фебруар 2006. *Прва рунда* преговора – тема је била децентрализација власти на Косову. Разматрани су основни принципи преношења надлежности на општине у области здравства, образовања, културе, социјалног осигурања, полиције и судства. Скупом је председавао заменик специјалног изасланика УН за преговоре Албер Роан, а Београд и Приштину представљале су осмочлане делегације. Две стране су начелно биле сагласне у вези са областима које треба да буду уређене на локалном нивоу, али се нису сложиле око степена аутономије општина.

17. март 2006. Током *друге рунде* преговора разматрана су питања у вези са финансирањем на локалном нивоу, међуопштинском и сарадњом општина са Србијом. Две стране су сагласне да је финансирање из Београда прихватљиво уз услов да се обавља на транспарентан начин и да је ограничено на области у надлежности општина, те да српске општине могу да се међусобно повезују, односно да одржавају сарадњу са Београдом.

Међутим, постојале су дубоке разлике у ставовима у вези са начином на који би се све то остваривало пошто је приштинска страна истакла да страхује да би се на тај начин увео нови "ниво власти" између будућих косовских централних и општинских органа, због чега је инсистирала да финансирање из Београда иде искључиво преко централних приштинских власти, односно преко буџета Приштине. То српска страна није прихватила, инсистирајући на директном финансирању, уз транспарентност и могућност независне контроле. На крају, није постигнут формалан договор ни о једном од разматраних питања.

3. април 2006. Канцеларија специјалног изасланика УН Мартија Ахтисарија (УНОСЕК) сачинила је документ који је требало да помогне приближавању ставова двеју страна приликом *трећег сусрета*. Документом, који је требало да представља неку врсту резимеа прве две рунде преговора, обухваћени су принципи децентрализације, надлежности општина, финансирање, међуопштинска и сарадња српских општина са Београдом.

Испоставило се да и даље постоје знатне разлике у концептима, при чему приштинска страна инсистира да се успостави систем децентрализације применљив у свим будућим општинама, који би, наводно, био "етнички неутралан", док српска страна инсистира на високом степену аутономије за општине са српском већином, институционализованим везама са Београдом уз ограничену улогу косовских централних власти.

4. и 5. мај 2006. Тема *четврте рунде* преговора била је формирање нових општина, односно кориговање граница постојећих општина са српском већином.

"Наш предлог да се оснује тринаест нових општина заснован је на строго дефинисаним критеријумима: бројности становништва, који подразумева да је повратак главни разлог за прављење нових општина, власништву над земљом, како приватном и друштвеном, тако и црквеном, те на територијалном распореду цркава и манастира,

при чему је циљ да спојимо цркве и манастире са општинама где је то могуће”, објаснио је члан српског преговарачког тима Слободан Самарџић.

Током преговора, албанска и српска страна највише су се сукобиле око статуса Косовске Митровице. Српски тим сматра да Северна Митровица треба да се споји са Звечаном, док албанска делегација тражи решење да новоформирана (под)општина Северна Митровица буде у саставу града Косовске Митровице, који би био под међународном управом у периоду од три године, након чега би били одржани локални избори, а “град интегрисан”, односно стављен под контролу локалних Албанаца.

23. мај 2006. Пета рунда преговора посвећена је заштити верског и културног наслеђа на Косову и оцењена је као корисна. Делегације су се сложиле да је неопходна физичка заштита културних и верских споменика, али су испољене разлике у концептима те заштите.

Осим о заштитним зонама које би требало успоставити око манастира, пре свега оних у Метохији који се налазе близу насеља у којима углавном живе Албанци, српски преговарачки тим тражио је да Српска православна црква на Косову и Метохији буде у просветном, здравственом и социјалном систему Републике Србије.

Остала су отворена питања надлежности која се тичу обнове срушених и оштећених црквених и других објеката, те враћања експонатна музеја са територије КиМ који се тренутно налазе у Београду.

31. мај 2006. Први циклус директних статусних преговора завршен је шестом рундом преговора о економским питањима, која је генерално оцењена као најтежа до тада. Кључна питања за тим из Београда била су својина и приватизација. Било је речи и о концесији, термоелектранама, рудницима, текућој економској сарадњи, косовском дугу и повратку запослених на радна места.

20. јун 2006. У Њујорку је одржана седница СБ УН посвећена Косову и Метохији. Извештај о стању у Покрајини поднео је тадашњи шеф Унмика Сорен Јесен-Петерсен, а став Београда изнела је председница Координационог центра за КиМ Санда Рашковић-Ивић.

13. јул 2006. Марти Ахтисари је известио чланове Савета безбедности УН о току преговора и о својој намери да организује политички састанак на високом нивоу. На освојеним састанцима говорили су премијер Србије Војислав Коштуница и председник Косова Фатмир Сејдију.

24. јул 2006. У Бечу су одржани први директни преговори највиших званичника власти о статусу Косова. Председник Србије Борис Тадић и премијер Војислав Коштуница заузели су се за широку аутономију Косова као компромисно решење за будући статус Покрајине, а косовски председник и премијер, Фатмир Сејдију и Агим Чеку, за независност и да Косово што пре постане држава.

7. и 8. август 2006. На осмој рунди преговора две стране су остале на почетним позицијама о надлежности нових општина са српском већином, а и разговори о правима мањина завршени су без напретка.

7. и 8. септембар 2006. Централне теме девете рунде преговора биле су формирање нових општина на Косову и питање Косовске Митровице, те заштита црква и манастира и заштита права националних заједница.

15. септембар 2006. Ни десета рунда преговора, на којој је настављен разговор о децентрализацији, није дала значајније резултате.

После тог састанка председавајући Албер Роан изјавио је да начин на који су до тада вођени преговори Београда и Приштине не може довести до успеха.

20. септембар 2006. Контакт група је овластила главног међународног преговарача Мартија Ахтисарија да почне израду свеобухватног решења за статус Косова.

19. октобар 2006. УН су продужиле мандат свом специјалном изасланику за преговоре о статусу Косова до јуна 2007. године. Саопштавање предлога за решење питања Косова, предвиђено за крај 2006. године, одложено је за фебруар 2007. године, због парламентарних избора у Србији.

2. фебруар 2007. Марти Ахтисари представио нацрт плана за статус Косова и Метохије у Београду и Приштини.

12-23. фебруар 2007. Настављени билатерални разговори Београда и Приштине када је Марти Ахтисари поново представио свој предлог решења статуса Косова и Метохије.

Том приликом, преговарачки тим Србије затражио је да Косово и Метохија буде Аутономна покрајина у саставу Републике Србије, којом би се управљало на демократски начин уз пуно поштовање владавине права и мултиетничког карактера њеног становништва. То је суштина сета амандмана које је београдски тим поднео на разговорима у Бечу. Београд је тражио да се из Ахтисаријевог предлога потпуно избрише цео први став општих начела свеобухватног предлога за решење статуса КиМ, у коме је наведено да “Косово треба да буде мултиетничко друштво које ће, преко својих законодавних, извршних и правосудних институција, и уз пуно поштовање владавине права спроводити своју демократску владу”.

8. март 2007. Државни преговарачки тим оценио је да нови предлог специјалног изасланика УН није прихватљив за Србију јер није уважен ниједан од амандмана Београда који се односи на очување суверенитета и интегритета Србије. Оцењено је и да у новом предлогу Ахтисарија нема суштинских промена у односу на прву верзију његовог предлога, којим се крши суверенитет и територијални интегритет Србије, као ни других решења која уважавају потпуно оправдане ставове Србије о осталим питањима о којима се преговарало у Бечу.

10. март 2007. У палати Хофбург, делегације предвођене председницима и премијерима Србије и привремених косовских институција изнеле ставове о иновираном предлогу изасланика УН Мартија Ахтисарија о уставном уређењу Покрајине. По завршетку преговора, представници Србије оценили су да је за Србију независност Космета “неприхватљива”. “Наш предлог је суштинска аутономија, са међународним гаранцијама, и сматрамо да би такво решење допринело дугорочној стабилности на Балкану и дало допринос свим народима на Балкану као и мирној солуцији овог вишедеценијског конфликта”, рекао је председник Србије Борис Тадић у Бечу.

Председник Косова Фатмир Сејдију изјавио је да Ахтисаријев предлог за Приштину представља “болан компромис који смо прихватили како бисмо убрзали комплетан процес”.

По завршетку састанка, изасланик УН Марти Ахтисари изјавио је да су исцрпљене све могућности за изналажење компромиса Београда и Приштине и да нема потребе за даљим преговорима.

15. март 2007. Заменик шефа изасланика УН за Косово Албер Роан предао је предлог за решење статуса Косова генералном секретару УН Бан Ки Муну.

ПРЕДЛОГ
МАРТИЈА АХТИСАРИЈА
О БУДУЋЕМ СТАТУСУ
КОСОВА

Специјални изасланик УН
предложио је, у извештају
Савету безбедности,
да статус Косова буде
независност под надзором
међународне заједнице

НЕЗАВИСНОСТ УЗ МЕЂУНАРОДНИ НАДЗОР

У извештају Мартија Ахтисарија, који је прослеђен Савету безбедности и 26. марта објављен у седишту светске организације, истиче се да "после годину дана директних преговора и консултација, Београд и Приштина нису успели да се договоре о статусу Косова. Обе стране су остале при супротстављеним ставовима. Сматрам да је исцрпљена свака могућност договора о статусу Косова", наводи Ахтисари у извештају и закључује да "реинтеграција Косова у Србију није одржива опција".

„Успостављањем мисије УН на Косову, у складу са Резолуцијом 1244... створена је ситуација у којој Србија нема никакву власт над Косовом"... "То је реалност коју нико не може да пориче, то се не може вратити на старо. Повратак Србије на Косово не би био прихватљив за огромну албанску већину на Косову... Аутономија Косова у оквиру Србије једноставно није одржива", наводи Ахтисари у извештају.

Специјални изасланик УН навео је да је од суштинске важности да се питање Косова што пре реши. "После пажљивог разматрања недавне историје Косова, реалног стања на Косову данас и преговора на којима су учествовале све стране, дошао сам до закључка да је једино одрживо решење за Косово независност, коју би у почетку надгледала међународна заједница".

У извештају се наводи да косовски Срби морају активно да учествују у косовским институцијама. "Мојим предлогом обезбеђују се основе за будуће независно Косово, које је одрживо и стабилно и где ће све заједнице живети у миру и достојанству", навео је Ахтисари и додао да је за економски развој Косова потребна стабилност "коју може да пружи само независност".

Ахтисари истиче да је "Косово јединствен случај који захтева јединствено решење. Он није преседан за друге нерешене конфликте".

МУЛТИНАЦИОНАЛНО ДРУШТВО

Јавности је доступан и коначни "Свеобухватни предлог решења статуса Косова" са 12 анекса, у коме пише да ће "Косово бити мултинационално друштво, управљаће собом на демократски начин, уз пуно поштовање владавине закона, уз највиши ниво међу-

народно признатих права човека и основних слобода, и залагаће се за миран и напредан живот свих својих становника".

План предвиђа обезбеђење заштите права мањина, "инклузивног правосудног система", заштите и промовисања верског и културног наслеђа и осигурање "слободног и неометаног постојања и деловања Српске православне цркве".

Скупштина Косова, у договору са међународним цивилним представником, који ће представљати и ЕУ, треба да, у прелазном периоду од 120 дана после потписивања споразума о решењу статуса, донесе устав, којим ће се гарантовати ти и други кључни принципи.

Током прелазног периода, Скупштина Косова требало би да усвоји и законе за спровођење решења. Ти закони и устав ступили би на снагу на крају прелазног периода.

МЕЂУНАРОДНИ ЦИВИЛНИ ПРЕДСТАВНИК

"Свеобухватни предлог решења статуса Косова" специјалног изасланика Мартија Ахтисарија предвиђа да Међународна група за управљање постави међународног цивилног представника, који ће "имати највишу власт у надгледању спровођења споразума". Мандат међународног цивилног представника трајаће док Међународна група за управљање "не утврди да је Косово применило одредбе решења".

Међународни цивилни представник имаће овлашћења да поништава одлуке и законе власти Косова, уводи санкције и смењује званичнике "за чије се активности утврди да нису у складу са словом и духом решења".

Предвиђено је да ће све избеглице и расељена лица са Косова имати право на повратак својим домовима и право да траже враћање своје покретне и непокретне имовине.

Планом се предвиђа да се мисија Уједињених нација на Косову заврши на крају прелазног периода, када ће њена законодавна и извршна овлашћења бити пренета, у целини, на власти Косова.

"Девет месеци од ступања на снагу споразума о решењу, биће одржани парламентарни и локални избори", наводи се у предлогу.

План предвиђа међународно присуство "ради надгледања и подршке релевантним напорима власти Косова", јер ће остваривање одговорности Косова у складу са решењем захтевати широк обим сложених и тешких активности. Међународна група за управљање, према плану, поставиће Међународног цивилног представника, који ће "имати највишу власт у надгледању спровођења споразума".

Европска мисија за безбедност и политику одбране "надгледаће и саветовати у свим областима повезаним са владавином права" и помагаће Косову у развијању "ефикасних, фер и репрезентативних полицијских, правосудних, царинских и казних установа". Мисија ће имати овлашћења и да "обезбеди одржавање и јачање владавине права, јавног реда и безбедности".

Предвиђено је да у року од годину дана буду установљене "нове професионалне и мултинационалне Снаге безбедности Косова",

са највише 2.500 активних и 800 резервних припадника. Постојећи Косовски заштитни корпус биће распуштен у року од годину дана после завршетка прелазног периода.

НОВЕ ОДРЕДБЕ

У односу на план који је представљен 2. фебруара, у коначном предлогу

налази се неколико измена, али оне не мењају суштину предлога.

У коначној верзији предлога, у првом члану општих принципа додата је одредба према којој Република Србија и Косово треба да формирају мешовиту комисију задужену за олакшавање међусобне сарадње и развијање добросуседских односа. Поред раније утврђених званичних језика, српског и албанског, у новом предлогу додата је одредба према којој на општинском нивоу као званични језици могу бити коришћени и турски, бошњачки и ромски језик.

У делу који се односи на права избеглица и интерно расељених лица, унета је одредба да сви они имају право да "слободно бирају место на које ће се вратити".

У члану у којем се говори о уставној комисији и изборима, унета је одредба да право гласа имају пунолетне особе које су живе на Косову у тренутку ступања на снагу решења о статусу, и оне које су покрајину напустиле од 1. јануара 1998. године.

Додата је и одредба према којој ће министри и њихови помоћници бити бирани после консултација партија, коалиција или група које представљају мањинске заједнице, а именовање министара или њихових помоћника мора бити званично потврђено већином гласова у скупштини.

У делу који се односи на верско и културно наслеђе, додате су одредбе према којим Српска православна црква треба јавности да омогући приступ својим просторијама како би се "боље разумео и оценио њен верски, културни и историјски значај". Наводи се и да власти Косова не могу на арбитражан начин забранити улаз или боравак на Косову ни представницима СПЦ, ни обичним верницима.

У регулисању међународног војног присуства додата је одредба према којој НАТО треба да подржи успостављање структура и компетенција неопходних за контролу и управљање косовским безбедносним снагама, пре свега у домену израде стратегије, планирања снага, управљања људством, планирања вежби и набавки. ■

Р. М.

РЕАГОВАЊА НА АХТИСАРИЈЕВ ПРЕДЛОГ О НЕЗАВИСНОСТИ КОСОВА И ПОДРШКА И ОСПОРАВАЊЕ

Због разлика у ставовима о Ахтисаријевом плану, које се јасно виде из првих реакција САД и Европске уније, с једне стране, и Русије и Србије, с друге стране, неизвесно је каква ће бити судбина предлога специјалног изасланика УН

Ахтисаријев предлог о независности Косова као решење будућег статуса јужне српске покрајине наишао је на снажан отпор најпре у Србији, чији су званичници и раније истицали неприхватљивост таквог решења и своје дубоко неслагање са преокрајањем граница и отимањем дела њене територије.

Своје противљење таквом решењу истакла је и Русија, залажући се за наставак преговора и постизање решења прихватљивог за обе стране – српску и албанску.

СНАЖНО НЕСЛАГАЊЕ

Председник Србије Борис Тадић пренео је америчком државним подсекретару Николасу Бернсу снажно неслагање са одлуком Стејт департмента да подржи план Мартија Ахтисарија, у коме се препоручује надгледања независност за Косово и Метохију.

Како је саопштила Прес-служба председника Републике, Тадић је америчком званичнику рекао да је за Србију било какав об-

лик независности Косова и Метохије неприхватљив и да ће настојати да у контактима са земљама чланицама Савета безбедности УН изрази потребу за компромисним решењем, до кога је потребно доћи наставком преговора.

“Убеђен сам да има простора за даљи дијалог и да специјални изасланик генералног секретара УН за преговоре о будућем статусу Косова и Метохије Марти Ахтисари није исцрпео све могућности преговора”, рекао је председник Тадић у телефонском разговору са Николасом Бернсом.

Он је нагласио да је Србија спремна за конструктивно учешће у даљим преговорима. Председник Србије је истакао да је од виталног интереса да се учини све како би се осигурали мир и стабилност на Косову и Метохији, истакавши да највећу одговорност за то сноси НАТО, али и да је Србија спремна да помогне у очувању мира и стабилности у покрајини, наведено је у саопштењу.

Председник Владе Србије Војислав Коштуница рекао је америчком државном подсекретару Николасу Бернсу у телефонском разговору да је Србија одбацила Ахтисаријев предлог зато што се тим предлогом суштински крше Повеља УН, Устав Србије и међународно право, те зато што подржава интересе само једне, односно албанске стране, изјавио је Танјугу директор владине Канцеларије за сарадњу с медијима Срђан Ђурић.

Коштуница је посебно нагласио да је уверен да ће у Савету безбедности пропасти Ахтисаријев план и да ће после тога започети нови, прави преговори са новим међународним посредником, пре него је Ђурић националној агенцији.

НАСТАВАК ПРЕГОВОРА

Русија је за наставак преговора и дипломатских напора за правилно одређење статуса Косова у интересу проналаска компромисног решења, изјавио је званични представник руског МИП-а Михаил Камињин.

„Тај проблем се не може регулисати неким измишљеним решењем”, рекао је Камињин поводом представљања плана специјалног изасланика Мартија Ахтисарија Савету безбедности Уједињених нација.

Према саопштењу руског МИП-а, СБ УН прво ће размотрити план Ахтисарија, а за април је предвиђена дискусија у СБ о том предлогу, после чега ће бити разматрани и конкретни предлози заинтересованих страна.

Русија се више пута изјашњавала за наставак преговора о Косову, сматрајући да статус Косова мора да садржи решења које одговара и Београду и Приштини.

Москва није искључила ни смену Ахтисарија, наводећи да специјални изасланик УН није уважавао ставове Београда, већ се оријентисао на “суверенизацију” Косова.

ЗАПАДНИ САВЕЗНИЦИ ПОДРЖАВАЈУ АХТИСАРИЈА

У саопштењима и изјавама званичника Сједињених Америчких Држава, Европске уније и НАТО подржан је предлог Мартија Ахтисарија и истакнута потреба да решење за Косово и Метохију буде што пре пронађено.

“Сједињене Државе поздрављају и подржавају Ахтисаријеве препоруке”... “Процес решавања статуса Косова улази у одлучујућу фазу. САД ће бити укључене у свеобухватне и интензивне консул-

тације са партнерима из Савета безбедности и укљученим странама”, наводи се у саопштењу Стејт департмента, уз напомену да решење статуса Косова треба посматрати у историјском контексту трагичних последица распада бивше Југославије.

“Председништво Европске уније верује да је предлог фер и уравнио тежен компромис који показује пут напред за Косово”, истиче се у саопштењу ЕУ.

С представљањем предлога Савету безбедности УН процес улази у “одлучујућу фазу”, наглашава се у Бриселу и додаје да се “верује да ће Савет безбедности УН преузети своју одговорност, те да ће благовремено подржати предлог”.

Амерички државни подсекретар Николас Бернс изјавио је у Бриселу да је пренео председнику и премијеру Србије да званични Вашингтон подржава “надгледану независност Косова”, коју је предложио изасланик Уједињених нација Марти Ахтисари, те да желе да до гласања у Савету безбедности УН дође крајем априла или почетком маја.

Бернс је истакао да је у одвојеним телефонским разговорима и председнику Борису Тадићу и премијеру Војиславу Коштуници пренео да се администрација у Вашингтон противи новим преговорима о статусу Косова и Метохије и избору новог преговарача.

“Рекао сам им (Тадићу и Коштуници) да желимо да имамо више дискусија с њима, јер је Србија пријатељ САД и желимо да слушамо њихове идеје”, рекао је Бернс. “Ми поштујемо обојицу, имамо добре и отворене односе с њима и ја се радујем томе што ћемо моћи да видимо како да ојачамо односе САД и Србије током овог веома тешког процеса”, нагласио је амерички званичник.

Бернс је додао да САД сматрају како “демократска Србија у будућности треба да буде члан НАТОа и ЕУ” и да желе да “основе за то буду постављене ове године”.

И високи представник ЕУ за спољну политику и безбедност Ха-вијер Солана и генерални секретар НАТОа Јап де Хоп Схефер поновили су подршку Европске уније и НАТОа Ахтисарију и оценили да је Косово јединствен случај који неће имати последица на друге случајеве у свету.

РАСПРАВА У САВЕТУ БЕЗБЕДНОСТИ

Према најавама из седишта светске организације у Њујорку, очекује се да ће седница Савета безбедности Уједињених нација, на којој ће бити отворена расправа о предлогу решења статуса Косова и Метохије бити одржана током прве седмице априла. Прецизира се да ће датум одржавања те седнице бити познат 2. априла, до када Велика Британија треба да начини план рада Савета безбедности за април.

Међутим, опречне изјаве о Ахтисаријевом плану наговештавају могућност другачијег тока ствари, по којима ће процес преговарања трајати знатно дуже, а доношење одлуке о будућем статусу Косова померити у неизвесну будућност. Најмање је пожељно да за то време дође до унитарних одлука косовских институција или западних земаља о проглашењу независности Косова, јер би то могло довести до нових заоштравања односа између Запада и Русије и даље дестабилизације прилика на Балкану. ■

Р. МУТАВЦИЋ